

HOTĂRÂREA CURȚII

28 ianuarie 1992*

Hanns-Martin Bachmann împotriva statului belgian

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Cour de cassation din Belgia)

„Articolele 48, 59, 67 și 106 din Tratatul CEE – Deducerea contribuțiilor la asigurare”

Cauza C-204/90

În cauza C-204/90,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de Cour de cassation din Belgia pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Hanns-Martin Bachmann

și

statul belgian,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 48, 59, 67 și 106 din Tratatul CEE,

CURTEA,

compusă din domnii: O. Due, președinte, R. Joliet, F. A. Schockweiler și F. Grévisse, președinți de cameră, C. N. Kakouris, J.C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias, M. Díez de Velasco și M. Zuleeg, judecători,

avocat general: domnul J. Mischo

grefier: domnul J. A. Pompe, grefier adjunct

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

- pentru reclamantul din acțiunea principală, de Jean-Pierre Nemery de Bellevaux, avocat în baroul din Bruxelles,
- pentru pârâtul din acțiunea principală, de Ignace Maselis, avocat în baroul din Bruxelles,
- pentru Republica Federală Germania, de domnul Ernst Röder, în calitate de agent,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul Jean-Claude Séché, consilier juridic, în calitate de agent,

având în vedere raportul de ședință,

* Limba de procedură: franceza.

după ascultarea observațiilor orale ale părților în acțiunea principală, ale guvernului danez, reprezentat de domnul Joergen Molde, în calitate de agent, ale guvernului german, ale guvernului olandez, reprezentat de domnul T. Heukels, în calitate de agent, și ale Comisiei, la ședința din 3 iulie 1990,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 17 septembrie 1991,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin hotărârea din 28 iunie 1990, primită la Curte la 5 iulie 1990, Cour de cassation din Belgia a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o întrebare preliminară privind interpretarea articolelor 48, 59, 67 și 106 din Tratatul CEE.

2 Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu între domnul Bachmann, de naționalitate germană, angajat în Belgia, și statul belgian, privind refuzul, de către directeur des contributions directes (directorul departamentului impozitare directă) de la Bruxelles-I, să permită deducerea din totalul veniturilor sale profesionale aferente perioadei 1973-1976 a contribuțiilor plătite în Germania, în temeiul contractelor de asigurări de boală și invaliditate, precum și în temeiul unui contract de asigurare de viață, încheiate înainte de sosirea acestuia în Belgia.

3 Acest refuz este întemeiat pe articolul 54 din code des impôts sur les revenus (Codul impozitelor pe venit, denumit în continuare „CIR”), care se aplică în acțiunea principală și potrivit căruia doar contribuțiile la asigurarea facultativă de boală și invaliditate, plătite unei societăți mutuale de asigurări recunoscute de Belgia, și contribuțiile la asigurările de bătrânețe și de viață plătite în Belgia pot să fie deduse din veniturile profesionale.

4 Domnul Bachmann a introdus o acțiune împotriva acestei decizii în fața cour d'appel din Bruxelles. Întrucât acțiunea a fost respinsă, acesta a sesizat Cour de cassation, care a decis să suspende judecata până când Curtea va pronunța o hotărâre preliminară cu privire la următoarea întrebare:

„Dispozițiile de drept fiscal belgian, care, în materie de impozite pe venit, subordonează deductibilitatea contribuțiilor la asigurarea de boală și de invaliditate sau de bătrânețe și de viață condiției ca aceste contribuții să fie plătite „în Belgia”, sunt compatibile cu articolele 48, 59 (în special primul paragraf), 67 și 106 din Tratatul de la Roma?”

5 Pentru o prezentare mai detaliată a faptelor din acțiunea principală, a derulării procedurii, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate în cele ce urmează numai în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

6 Este necesar să se amintească, cu titlu preliminar, faptul că nu este de competența Curții să se pronunțe, în cadrul unei acțiuni introduse în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, cu privire la compatibilitatea dintre normele dreptului intern și dispozițiile dreptului comunitar; dar, aceasta poate furniza instanței naționale toate elementele de interpretare relevante din dreptul comunitar, pentru a-i permite acesteia să aprecieze compatibilitatea normelor în cauză cu dispozițiile comunitare menționate.

7 Prin urmare, este necesar să se considere că, prin întrebarea sa preliminară, instanța națională dorește, în esență, să afle dacă articolele 48, 59, 67 și 106 din tratat trebuie interpretate în sensul că acestea se opun ca legislația unui stat membru să subordoneze deductibilitatea contribuțiilor la asigurarea de boală și de invaliditate sau la asigurarea de bătrânețe și de viață condiției ca aceste contribuții să fie plătite în statul respectiv.

Cu privire la articolul 48 din tratat

8 Guvernul belgian observă că dispozițiile în cauză se aplică fără deosebiri cu privire la cetățenia lucrătorilor belgieni și lucrătorilor resortisanți ai altor state membre care aleg să păstreze beneficiul contractelor încheiate anterior în străinătate, și că afirmația Comisiei, potrivit căreia aceste dispoziții sunt, în special, în detrimentul contribuabililor resortisanți ai altor state membre, nu este întemeiată.

9 În această privință, este necesar să se observe că lucrătorii care au exercitat o activitate profesională într-un stat membru și care, ulterior, sunt angajați sau sunt în căutarea unui loc de muncă în alt stat membru au încheiat, în mod normal, contracte de asigurare de bătrânețe și de viață sau de asigurare de invaliditate și de boală cu asigurători stabiliți în primul stat. Rezultă că dispozițiile în cauză riscă să aibă efecte, în special, în detrimentul acestor lucrători, care, de regulă, sunt resortisanți ai altor state membre.

10 În ceea ce privește contractele de asigurare de bătrânețe și de viață, guvernul belgian observă că, deși resortisanții altor state membre, care au un loc de muncă în Belgia și care sunt beneficiarii unor astfel de contracte încheiate anterior în alt stat membru, nu își pot deduce contribuțiile din totalul veniturilor impozabile în Belgia, în schimb, pensiile, asigurările de rentă, capitalurile sau valorile de răscumpărare, care li se plătesc de către asigurători în temeiul contractelor lor, nu reprezintă venituri impozabile, astfel cum rezultă din articolul 32a, introdus în CIR de legea din 5 ianuarie 1976 (*Moniteur belge* din 6 februarie 1976, p. 81). Dacă, la întoarcerea în țara de origine, aceștia trebuie să plătească un impozit pe respectivele sume, obligația aceasta nu este generată de o restricție privind libera circulație a lucrătorilor, impusă de legea belgiană, ci rezultă din lipsa armonizării legislațiilor fiscale ale statelor membre.

11 Acest argument nu poate fi acceptat. În mod normal, resortisanții altor state membre sunt cei care, după ce au lucrat în Belgia, se întorc în statul lor de origine, în care sumele datorate de asigurători fac obiectul unei impozitări, și, astfel, aceștia nu mai au posibilitatea să compenseze lipsa deductibilității contribuțiilor în materie de impozit pe venit prin neimpozitarea sumelor datorate de asigurători. Este adevărat că o astfel de situație rezultă din lipsa de armonizare a legislațiilor fiscale ale statelor membre, dar această armonizare nu poate să constituie o condiție prealabilă aplicării articolului 48 din tratat.

12 În ceea ce privește asigurările de invaliditate și de boală, guvernul belgian observă că dispozițiile în cauză nu reprezintă o piedică în calea liberei circulații a lucrătorilor, în măsura în care un resortisant comunitar care dorește să accepte un loc de muncă în Belgia poate să înceteze contractul său fără inconveniente și să încheie un nou contract cu o societate mutuală de asigurări recunoscută de Belgia pentru a beneficia de deductibilitate. De altfel, acesta ar proceda astfel în mod normal dat fiind că acoperirea acestor asigurări intră sub incidența sistemului de asigurări obligatorii, care variază de la un stat membru la altul.

13 Nici acest argument nu poate fi acceptat. Într-adevăr, necesitatea rezilierii contractului încheiat cu un asigurător stabilit într-un stat membru, pentru a putea beneficia de deducerea prevăzută în alt stat membru, în situația în care persoana în cauză consideră că este în

interesul său să continue un astfel de contract, constituie, prin demersurile și cheltuielile pe care le implică, un obstacol în calea libertății de circulație.

14 Guvernele belgian, german, olandez și danez consideră că, în orice caz, dispoziții precum cele menționate de instanța națională sunt justificate din motive de interes general.

15 În această privință, guvernul german observă că, în ceea ce privește asigurările de bătrânețe și de viață, precum și asigurările de boală și invaliditate, rezultă din jurisprudența Curții (a se vedea Hotărârea din 4 decembrie 1986, Comisia/Germania, punctul 49, 205/84, Rec., p. 3755) că statele membre pot să subordoneze încheierea contractelor de asigurări cu un asigurător stabilit în alt stat membru unui sistem de autorizare, cu scopul asigurării protecției consumatorilor, în calitate de asigurați. Or, dacă statele membre nu sunt obligate să permită încheierea unor contracte de asigurare, care nu îndeplinesc această condiție, acestea nu au nici obligația de a acorda avantaje fiscale în legătură cu aceste contracte.

16 Acest argument nu poate fi acceptat. Dacă, în absența unor măsuri comunitare de armonizare, statele membre pot, cu scopul garantării protecției asiguraților, în calitate de consumatori, să subordoneze încheierea anumitor contracte de asigurare condiției ca asigurătorul să fie autorizat, un astfel de interes general nu poate să fie invocat pentru refuzarea recunoașterii existenței unor contracte de asigurare încheiate cu asigurători stabiliți în alte state membre, la momentul în care asiguratul era rezident în statul respectiv.

17 Guvernele belgian, olandez și danez consideră că dispoziții precum cele de la articolul 54 din CIR se impun, având în vedere, pe de o parte, dificultatea, dacă nu chiar imposibilitatea de a controla certificatele corespunzătoare plății de contribuții efectuate în alte state membre și, pe de altă parte, necesitatea de a asigura coerența regimului fiscal din domeniul asigurărilor de bătrânețe și de viață.

18 În ceea ce privește eficiența controalelor fiscale, este necesar să se observe că Directiva 77/799/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1977 privind asistența reciprocă acordată de autoritățile competente din statele membre în domeniul impozitării directe (JO L 336, p. 15, denumită, în continuare, „directiva”) poate să fie invocată de un stat membru cu scopul de a verifica dacă au fost efectuate plăți în alt stat membru, atunci când, ca și în cazul acțiunii principale, pentru stabilirea corectă a impozitului pe venit trebuie să se țină seama de plățile respective [articolul 1 alineatul (1)].

19 Guvernul belgian observă totuși că anumite state membre nu au nicio bază juridică pentru a solicita asiguraților informațiile necesare pentru verificarea plăților efectuate pe teritoriul lor.

20 În această privință, este necesar să se observe că articolul 8 alineatul (1) din directivă nu impune colaborarea între autoritățile fiscale ale statelor membre, în cazul în care legislația sau practica lor administrativă nu permite autorității competente nici să efectueze cercetări, nici să adune sau să utilizeze informații în scopurile proprii ale acestor state. Cu toate acestea, imposibilitatea de a solicita o astfel de colaborare nu poate justifica lipsa deductibilității contribuțiilor la asigurare. Nimic nu împiedică autoritățile fiscale în cauză să solicite persoanei interesate dovezile pe care acestea le consideră necesare și, după caz, să refuze deducerea, dacă aceste dovezi nu sunt furnizate.

21 În ceea ce privește necesitatea de a menține coerența regimului fiscal, Curtea a considerat, în hotărârea pronunțată astăzi în cauza C-300/90, Comisia/Belgia, că există, în temeiul reglementării belgiene, o legătură între deductibilitatea contribuțiilor și impozitarea sumelor

datorate de asigurători, în temeiul contractelor de asigurare de bătrânețe sau de deces. Într-adevăr, potrivit articolului 32a din CIR, citat anterior, pensiile, asigurările de rentă, capitalurile sau valorile de răscumpărare din cadrul contractelor de asigurare de viață sunt scutite de impozitare, în cazul în care nu s-a obținut deducerea contribuțiilor, prevăzută la articolul 54.

22 Rezultă că, într-un astfel de regim fiscal, pierderea de venituri, care rezultă din deducerea contribuțiilor la asigurarea de viață – noțiune care include asigurările de bătrânețe și în caz de deces – din venitul total impozabil, este compensată prin impozitarea pensiilor, asigurărilor de rentă sau a capitalurilor, datorate de asigurători. În cazurile în care nu a fost obținută deducerea unor astfel de contribuții, aceste sume sunt scutite de impozit.

23 Coerența unui astfel de regim fiscal, conceput de fiecare stat membru în parte, presupune, prin urmare, că, în cazul în care un stat este obligat să permită deducerea contribuțiilor la asigurarea de viață, plătite în alt stat membru, acesta poate impozita sumele datorate de asigurători.

24 În această privință, este necesar să se constate faptul că un angajament al asigurătorului de a plăti respectivul impozit nu poate constitui o garanție suficientă. Într-adevăr, în cazul în care angajamentul nu ar fi respectat, ar fi necesar ca acesta să fie executat în statul membru de stabilire și, indiferent de problemele unui stat de a afla de existența și valoarea plăților efectuate de asigurătorii stabiliți în alt stat, nu este exclusă invocarea unor motive de ordine publică cu scopul de a împiedica recuperarea impozitului.

25 Sigur că un astfel de angajament ar putea să fie însoțit, în principiu, de depunerea unei garanții de către asigurător, ceea ce ar implica, însă, cheltuieli suplimentare pentru acesta, care ar trebui să fie preluate din primele de asigurare, astfel încât asigurații, care ar putea fi, în plus, supuși unei duble impozitări a sumelor datorate în temeiul contractelor, nu ar mai avea niciun interes să mențină contractele respective.

26 Este adevărat că, între anumite state membre, există convenții bilaterale, care permit deducerea fiscală a contribuțiilor plătite în alt stat contractant decât cel care acordă un astfel de avantaj și care recunosc unui singur stat puterea de a impozita sumele datorate de asigurători în temeiul contractelor acestora. Cu toate acestea, o astfel de soluție este posibilă numai prin intermediul unor convenții de acest tip sau prin adoptarea, de către Consiliu, a măsurilor de coordonare sau de armonizare necesare.

27 Rezultă că, în starea actuală a dreptului comunitar, coerența unui astfel de regim fiscal nu poate să fie asigurată prin dispoziții mai puțin restrictive decât cele în cauză în acțiunea principală și că orice altă măsură, care permite garantarea recuperării, de către statul în cauză, a impozitului prevăzut în legislația sa cu privire la sumele datorate de asigurători în temeiul contractelor lor, ar avea, în cele din urmă, consecințe similare cu cele care rezultă din lipsa deductibilității contribuțiilor.

28 Având în vedere cele menționate anterior, este necesar să se recunoască faptul că, în domeniul asigurărilor de bătrânețe și de viață, dispozițiile precum cele din legea belgiană în cauză sunt justificate de necesitatea de a garanta coerența regimului fiscal din care fac parte acestea și că, prin urmare, astfel de dispoziții nu contravin articolului 48 din tratat.

29 Cu toate acestea, este necesar să se constate faptul că articolul 32a din CIR are efecte abia începând cu anul 1975 și că, prin urmare, acesta nu acoperă decât o parte din perioada în cauză. Ține de competența instanței naționale să aprecieze, pe baza analizei anterioare, dacă,

în ceea ce privește restul perioadei respective, dispozițiile menționate de aceasta erau necesare pentru atingerea obiectivului de interes general, precizat anterior.

30 De asemenea, este de competența instanței naționale să aprecieze dacă, în ceea ce privește asigurările de boală și invaliditate, dispozițiile respective erau, de asemenea, necesare pentru atingerea acestui obiectiv.

Cu privire la articolul 59 din tratat

31 În această privință, este necesar să se constate că dispoziții precum cele din legea belgiană în cauză reprezintă o restricție în privința libertății de a presta servicii. Într-adevăr, dispozițiile care implică stabilirea asigurătorului într-un stat membru pentru ca asigurații să poată beneficia, în statul respectiv, de anumite deduceri fiscale, descurajează asigurații să se adreseze asigurătorilor stabiliți în alt stat membru și, în consecință, acestea reprezintă un obstacol în calea libertății de a presta servicii.

32 Potrivit jurisprudenței Curții (a se vedea Hotărârea din 4 decembrie 1986, citată anterior, punctul 52), cerința unei stabiliri este totuși compatibilă cu articolul 59 din tratat, dacă aceasta constituie o condiție indispensabilă pentru atingerea obiectivului de interes general urmărit.

33 Or, astfel cum rezultă din considerentele anterioare, acesta este cazul în privința asigurărilor de bătrânețe și de viață, pentru perioada ulterioară anului 1975. În ceea ce privește anii anteriori, precum și asigurările de boală și de invaliditate, este de competența instanței naționale să aprecieze dacă dispozițiile menționate de aceasta erau, de asemenea, necesare pentru a garanta coerența regimului fiscal din care fac parte dispozițiile respective.

Cu privire la articolul 67 alineatul (1) și articolul 106 din tratat

34 Dispoziții precum cele de la articolul 54 din CIR nu contravin articolelor 67 și 106 din tratat. În această privință, este suficient să se observe că, pe de o parte, articolul 67 nu interzice restricțiile care nu vizează transferurile de capitaluri, ci care rezultă indirect din restricțiile privind alte libertăți fundamentale, și că, pe de altă parte, dispozițiile precum cele în litigiu în fața instanței naționale nu împiedică nici plata contribuțiilor la asigurare, datorate asigurătorilor stabiliți în alt stat membru, și nici efectuarea plății respective în moneda statului membru în care este stabilit asigurătorul.

35 În consecință, este necesar să se răspundă la întrebarea preliminară că articolele 48 și 59 din tratat se opun ca legislația unui stat membru să subordoneze deductibilitatea contribuțiilor la asigurarea de boală și de invaliditate sau la asigurarea de bătrânețe și de viață condiției ca aceste contribuții să fie plătite în statul respectiv. Totuși, această condiție poate să fie justificată de necesitatea de a garanta coerența regimului fiscal aplicabil. Articolele 67 și 106 din Tratatul CEE nu se opun unei astfel de legislații.

Cu privire la cheltuielile de judecată

36 Cheltuielile efectuate de guvernele german, danez și olandez, precum și de Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura pendinte din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea adresată de Cour de cassation din Belgia, prin hotărârea din 28 iunie 1990, hotărăște:

Articolele 48 și 59 din Tratatul CEE se opun ca legislația unui stat membru să subordoneze deductibilitatea contribuțiilor la asigurarea de boală și de invaliditate sau la asigurarea de bătrânețe și de viață condiției ca aceste contribuții să fie plătite în statul respectiv. Totuși, această condiție poate să fie justificată de necesitatea de a garanta coerența regimului fiscal aplicabil. Articolele 67 și 106 din Tratatul CEE nu se opun unei astfel de legislații.

Due	Joliet	Schockweiler	Grévisse
Kakouris	Moitinho de Almeida	Rodriguez Iglesias	Díez de Velasco
			Zuleeg

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 28 ianuarie 1992.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due